ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI : 4

KAYSERİ — 1987

RUHUN MUHTAÇ OLDUĞU ŞEY İMANDIR

Dr. Muhiddin BAĞÇECİ*

NEFİS VE RUH

İnsanın maddî olan vücudundan başka mânevi yönü de vardır. Manevî tarafında nefsi ve insanî nefis denilen ruhu vardır. Canlılık faaliyetlerini, beş duyunun duygularını, şehvet, hırs, nesli muhafaza ve hayatı koruma olgularını, büyümeyi ve bedenin diğer ihtiyaçlarını nefis idare eder. Bu nefis hayvanlarda da vardır.

İnsanî nefis denilen ruha gelince, bu yalnız insanlara verilmiştir. Buna nefs-i nâtıka da denir. Bunun da başlıca iki kuvveti vardır :

A) Akıl Ruha konulmuş bir kuvvettir ki şuur faaliyetlerinin hepsini idare eder. Düşünüp bilen, anlayan bilgileri kazanan, düşünüp anlayarak bilenin kendisi olduğunu idrak eden, hatırlayan, bilgileri tertipleyerek bir hükme varan, dileyip karar veren işte bu ruhun akıl yönüdür.

B) Vicdan: Buna kalb göz üveya basîret de denilir. Allah taalâ'nın ruha vermiş olduğu bir nev'i insaf ve merhamet hissi ve hakkın bir saikidir. Ruhun hayrı şerden ayırd eden fıtrî bir melekesi ve kuvvetidir. Ruhun hakka ve iyiliğe yönelişi ve bağlanışı ve hakka bir çeşit bakışıdır şer ve kötülüklerden nefretidir. Merhamet, haksızlık ve kötülük karşısında üzülme gibi vicdanî hislerin kaynağı ruhun bu yönüdür. Gerçi hayvanların nefislerine de analık şefkati ve acıması gibi bazı hisler konulmuştur.

(*) Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Akılla vicdan arasında fark vardır: Akıl ve şuur, küçüklükten itibaren çalışmaya başlar, Olaylar ve değerlerin bilgisi akıl yoluyla elde edilir. Vicdan, çocukluğun başlangıcında ve her zaman açığa çıkmaz ve devamlı olarak çalışmaz. Akıl, uyku ve baygınlık halleri dışında her zaman çalışır. Akıl, olaylar ve manevi değerler için şahiddir. Vicdan hâkimdir, bir işin iyi veya kötü olduğuna dair hüküm verir. Haksızlık, kötülük ve cinayetler karşısında azabı akıl değil vicdan duyar. Ruhun bir özelliği olan vicdan, hak ile batılı, hayır şerri idrak eder ve birbirlerinden ayırıp seçer. İyilikler karşısında hoşnud olur ve safa bulur. Kötülüklerden dolayı sıkılır ve üzüntü duyar. İmansızlık sebebiyle bunalır ve netîcede kendisini kaybeder.

Vicdanın aldanmaması için, temizlik ve saflığını korumak, önünü örtecek olan ahlâksızlık ve kötülüklerden uzak tutmak gerekir. Vicdanın, Allah'a îman ve itaat, riyazet, nefisle mücadele ve derûnî tecrübe ile tehzib ve tasfiye edilerek hak ve iyiliği tanıması sağlanır. Kötü örf ve âdetleri, fena çevreler, fuhşiyat ve batıl inanışların vicdan üzerinde menfî tesirleri vardır. İyilik ve fazilet telkin eden bir terbiye ile inkişaf etmemiş, şehevi ve şeytani ihtiraslarla ve kötü ahlak ile aslındaki berraklığını yitirmiş katı ve paslı bir ruh, kirli, kör ve elastikî bir vicdan, hakkı ve hayrı tanımaz. İnkâr ve kötülüklerden dolayı derûnî bir azab duymaz. Nasılki uyuşturucu (anestezik) ve sarhoş edici şeyleri kullanmak bedenin duymasını giderirse, vicdanı ihmal ederek kötülüklere alışmak, meyilve hükümlerine karşı gelerek isyan etmek vicdanı zayıflatır ve nihayet onu büsbütün öldürür. Bu hususlara şu âyet apaçık delalet eder: «Hayır, hayır onların (kâfirlerin) kazandıkları günahlar, kalblerini paslandırıp yenmiştir.» (1).

Tevrat, İncîl ve Kur'an-ı Kerim gibi Allah'tan peygamberlere gönderilen kitablarda insanî ruhtan söz edilir. Kur'an'da ruhunvarlığı şu şekilde açıklanır: «Sonra O (Allah) bunun (Adem'in) zürriyetini hakîr bir sudan meydana gelen nutfeden yaratmıştır. Sonra onu düzeltip tamamladı. İçine ruhundan üfürdü. Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yarattı. Ne az şükredersiniz.» (2).

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre ruh, Mu'tezile ve onlardan

1. el-Mutaffifîn, 14.
2. es-Secde, 8-9. Ayrıca bkz. el-İsrâ';85, Sâd, 72.

başkalarının zannettikleri gibi araz olmayıp ayndır, Ruhlar güzel ve çirkin özellikleri kabul ederler.

Ruh, suyun kaba kulûlü gibi kaba hulûl etmiş bir cisim değildir. İlmin âlime hululü gibi kalb ve akla yerleşen araz dahi olmayıp bir nevi bir cevherdir. Çünkü kendisni ve Yaratıcısını bilir, ma'kulâtı idrak eder, Basit ve parçalara bölünemeyen bir şeydir. Ruh, sayı ve herhangi maddî bir ölçü ile ölçülemez. «De ki ruh, Rabbimin emrindendir...» (3) müfadınca Allah'ın emriyle var olan ulvî bir cevherdir. Emir, maddesi olmayan bir şey için istimal olunur. O halde onun varlığı yaratma ile olmayarak zamanla Allah'ın emriyle ilgili olur. Yaratma ise maddî olan şeylerde kullanılır. Ruhlar Allah Taalâ'nın emriyle, maddî şeyler Onun yaratmasiyle vücuda gelir. Biz Ehl-i Sünnete göre ruh; latîf, nuranî, çözülüp bölünemeyen, diri ve maddî olmayan cevherdir.

Şu âyet-i kerîme, ruhun candan (nefisten) başka olduğuna açıkça delâlet eder: «Allah ölenin ölümü zamanında, ölmeyenin de uykusnda ruhlarını alır. Bu suretle ölümüne hükmettiği ruhu tutar. Diğerini de muayyen bir vakte kadar salıverir. Şüphe yok ki bunda iy düşünecek bir kavm için (Allah'ın varlığına ve birliğine) kesin ibret ve alametler vardır. » (4).

Hepimiz iyi biliriz ki uyuyan adam canlıdır. Yalnız uykusu esnasında temyiz idrak ve tasarruftan mahrumdur. Demek ki şuur ve iradeli hareketler ruhun akıl kuvvetiyle husûle geliyormuş. Uyur-gezer bir adam da uyurken şuursuz olarak sokağa çıkar, gezer dolaşır, uyanıkken yapamıyacağı hareketleri yapar. Mesela ince bir duvarın üzerinde yürür. Bunun sebebi, ruh temelli olmayarak, cana bir bağla bağlı kalarak çıktığı için, korku vererek nefsi muhafaza içgüdüsüne müdahele etmemesidir. Kanaatime göre, hipnozla uyutulan insanın ruhu çıkmamaktadır. Hipnoz esnasında ruh beyni kullanmaktadır. Çünkü hipnozla uyutulan adamın nefsi telkinleri kabul etmektedir.

Felçli bir organda olduğu gibi, vücudun anestezik bir ilaçla uyuşturulan mevzilerinde sinirler gevşetilerek hissiz ve atıl bir hale geldiği için nefis (can) ve bunun vasıtasiyle ruh, burada husûle getirilen bir kesik ve yaranın acısını duymamaktadır. Nasıl

---

3. el-İsrâ', 85.
4. ez-Zümer, 42.

ki bir çalgıcı, telleri tamamen gevşetilmiş veya koparılmış bir sazı çalarak bundan bir ses ve nağme çıkartamayacaktır.

Cenâb-ı Hakk, ruhu insanda hayvanî nefis ile ünsiyet ettirdi (te'lif etti). Ruh zevc, hayvanî nefis zevce menzilesindedir. Allah, ruh ile hayvanî nefis arasında sevgi ve ülfet yarattı. Ruh bedende olduğu müddetçe beden diri ve uyanık olur. Bedenden tamamiyle olmayarak taalluku kalmak üzere ayrıldığı zaman beden uykudadır. Eğer tamamen ayrılırsa beden ölür. Ruhların sınıfları vardır. Ruhlar hâdistir. Çünkü her mümkin sonradan var edilmiştir (5).

Ruh ilk önce nefs-i hayvanîye tealluk etmektedir. Ruh bedene dahil değildir. Onun haricinde de değildir. Bedene bitişik olmadığı gibi ondan ayrı da değildir. Çünkü bitişmek ve ayrı olmak keyfiyetlerini sahih kılan cismiyet ve tehayyüzdür (yer kaplamadır). Ruh, madde ve cisim olmadığı için onda maddenin bir özelliği olan yer tutma yoktur. O hayvanî nefis vasıtasiyle bedene taalluk eder, ve onun bir alet gibi kullanır (6).

Ruhun hususiyetleri ile bedenin özellikleri arasındaki farklar ruhun maddeden başka bir cevher ve hakikat olduğunu isbat eder :

a) Ruh basittir, atom ve moleküllerden terekküb etmemiştir. b) Daima kendisinin aynısıdır, c) Faaliyetlidir, d) Ruhânîdir, e) Şuurludur, kendisini tanır. Üzüntü ve sevinme gibi duyguları vardır.

Maddeden örgütlenmiş beden ise a) Atom ve moleküllerden düzenlemiştir ve bölünüp parçalanabilir, b) Değişir, c) Atıldır, ruh ve can çıktığında kendiliğinden işi ve gücü yoktur, d) Maddîdir, e) Şuursuzdur, üzüntü ve sevinme gibi duygulanmaları yoktur.

RUHUN MADDE OLMADIĞINA DAİR DELİLLER

Madde olmayan ve maddî bir özelliği bulunmayan ruhun isbat edilmesi için getirilen başlıca deliller şunlardır :

---

5. Bkz. Gazzâlî, Kitabü'l-Maznûnü's-Sağîr, s, 91-93. Abdülkerîm b. İbrahîm el-Cîlânî'nin el-İnsanü'l-Kâmil'inin kenarında. Bi'l-Matbaati'l Ezheriyyeti'l-Mısriyye, 1328.
6. Bkz. Gazzâl, aynı esr. s. 92-99. İsmail Fenni, Maddiyyûn Mezhebinin İzmihlâli, s. 129-130, Orhaniye Matbaası, 1928.

A) Fizyolojçik olaylar ile ruhî hâdiseler arasındaki farklardan çıkarılan delil: İnsanda husûle gelen işler psikoloji açısından iki kısma ayrılır: 1) Ruhî ve şuurlu hâdiselerdir. Bunlar, insan tarafından hissedilir ve bilinir. 2) Bedende vukua gelen bir kısım olaylar ise, insan tarafından hissedilmez ve bilinmez. Bunlara da fizyolojik olaylar denilir. Ruhî ve şuurlu hâdiseler şunlardır: a) Düşünmez, hatırlamak ve bilgi edinmek. b) Hassasiyet: sevinmek, lezzet ve acıyı hissetmek gibi duygulanmalar. c) İrade ve ihtiyar. Biz şuurlu hâdiseleri bilir ve idrak eder, idrak edenin de kendimiz olduğunu biliriz. Doğrudan doğruya ben düşünüyorum, ben hatırlıyorum, ben seviniyorum, ben hissediyorum, ben karar verip seçiyorum, deriz. Gerçi görmek, işitmek, lezzet veya acı duymak gibi olayların hepsinde sinirlerde bir takım titreşimler ve bedende bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Bu gibi olaylar sinirler aracılığıyla vücudumuzun bazı kısımlarına aid olması bakımından fizyolojik olay ve his ve idrak olunmaları cihetiyle de ruhi olay sayılır. Mesela, bir diş ağrısında görülen şey, o dişin çürümüş olmasıdır. İşte sinirler ve duyular ile duyulan bu te'sirler fizyolojiktir. Fakat dişteki çürüklükten dolayı acıyı duyan ve acıyı duyanın kendisi olduğunu idrak edip bilen ruhtur. İnsan, fizyolojik olaylardan bir kısmını hissedip idrak etmez. Ancak bunlar hakkında deney ve gözlem yoluyla bilgi edinir.

Fizyolojik olaylar ile ruhî hâdiseler (şuur faaliyetleri) arasındaki en açık farklar şunlardır :

1) Şuur olayları yer tutmaz. Bir yer içinde vuku'bulmadığı için bir mahal (mekan) işgal etmez. Bunların boyutları olmaz. Halbuki fizyolojik hâdiseler bir yer içinde meydana geldiği için bunların boyutları vardır. Meselâ bir parmağın kesilmesiyle meydana gelen yaranın eni, boyu ve derinliği vardır. Bunlar milimetre ile ölçülebilir. Fakat bu yaradan hasıl olan acının duyulmasının bir mekan ve boyutu yoktur. Gerçi bu acının şiddeti varsa da, bu şiddet ölçülebilen bir şey değildir.

2) Rûhî olaylar, bir ben (nefs-i natıka) ile hissedilip idrak olunur. Fizyolojik olayların duyulmasına beş duyu aracılık eder. Bir yara gözle görülür, fakat acısını bir «ben» duyar ve idrak eder. Rûhî olay, kimde vuku'bulduysa onun tarafından idrak edildiği halde, fizyolojik olaylar, bir çok kimse tarafından görülebilir.

3) Rûhî olaylar fizik, kimya kanunlarına irca edilemediği halde, fizyolojik olaylar fizik kanunlarına irca edilebilir. Bir yer ve uzay içerisinde meydana gelen olayın son hakikatı harekattir. Halbuki rûhî olaylar ile hareketin mahiyetleri arasında hiç bir münasebet yoktur (7).

İrade ve şuur fizikî ve kimyevî bir olay değildir. Diyaletik materyalistlerin «Şuur ve bilgi duyu organları ve sinirler yoluyla duyulanların insan beynine yansımasıdır» (8) şeklindeki sözlerinin hiç bir kıymeti yoktur. Çünkü madde olan insan beyninin yansımadaki pasif değeri yansıtan cisimlerdeki yansıtma rolünden başka bir şey değildir. Beyne yansıyan şekillerin algısı ve idraki esnasındaki faaliyet, şuur adının da ifade ettiği gibi sübjektiftir ve insanî nefse aiddir. Algılayan ve idrak eden yalnız yansıyanın hayaline sahib olmakla kalmamakta, aynı zamanda algılama faaliyetinin sahibi olduğunu da idrak etmektedir. Yani kendisinden emin olarak hem kendisini bilmekde, hem algıladığını (gördüğünü, tuttuğunu...) anlamakta, hem de bilenin kendisi olduğunu idrak etmektedir. Ayrıca görmedikleri hakkında doğrudan doğruya düşünmekte ve düşünenin kendisi olduğunu bilmektedir. Yine bir iş yapıp yapmamayı kararlaştırmakta ve çeşitli şeylerden birini almayı seçmektedir. Eğer insanda maddî olmayan bir ben (ruh) olmasaydı kendisinin ne yaptığını, neye karar verdiğini, neyi seçtiğini ve yapanın ve seçenin kendisi olduğunu bilmemesi lazım gelirdi. Çalışır durumda bir mükemmel otomobil şoförü olmadan falan yere gitmeğe karar verip gidemezdi. Kararı veren şofördür. Şoförün isteğinin uygulanmasına alet olan otomobildir. Beyin maddesi de insandaki ruhun düşünüp hüküm verebilmesi için ve tercih yapabilmesi için kullandığı aletten başka bir şey değildir.

İnsan eşyayı beş duyusuyla zaman ve mekan içinde algılar. Fakat, insan zihni bu algıladıklarını sentez yaparak mücerred ve umûmi mahiyette bir hüküm teşekkül ettirir. Bilgi elde eder ve ilim sahibi olur. Eğer ben bir daire ve onun yanında mihrakları birbirine yakın bir elips görüyorsam ve bütün dış benzerliklerine rağmen bunlardan birini daire kabul ediyor ve ötekini de etmiyorsam, bunun sebebi ötekinin, bir noktadan eşit uzaklıkta bulunan

7. İsmail Fennî, aynı esr. s. 147-148.
8. G.A. Wetter, Bu Günkü Sovyet İdeolojisi, C. 1, s. 87. Çev. Cemil Ziya Şanbey. Ankara, 1976.

noktaların geometrik yerinin meydana getirdiği daire şekline uymamasıdır. Bu kavramın içinde nokta, mesafe, eşitlik v.s. gibi çeşitli unsurlardan ibaret bir çokluk, birlik halinde bir araya getirilmiştir. Bundan başka bu unsurların burada sadece zahiri bir sıralanması söz konusu değildir. Onların içten bir beraberlik arz ettiklerinin ve bir bütün olduklarıntn farkına varılmıştır.

Herhangi bir şey hakkında hükme varıp onun bilgisini elde etmek için de aynı esaslar kendini gösterir. Mesela bir üçgenin iç açılarının toplamı ik dik açıya eşittir, tezinde bunun duyular vasıtasiyle beyne yansımasının bir önemi yoktur. Önemli olan şuurun teker teker bir birlik ve beraberlik halinde bulunan, fakat ayrı ayrı olarak çok defa birbirleriyle çelişebilen bu unsurları aklın prensiplerine uygun olarak bir insicam içinde birleştirip bir sentez yapması ve onların hepsinin bir bütün ve insicam halinde görülmelerini sağlamasıdır. Bu değişik unsurları aklen kavrayıp böyle bir sentezi yapabilmesi için, aynı şuurun birer, birer bunların hepsinin içine işlemesi ve onların içinde olan şeylerin kendisinin prensiplerine uyması şarttır. Fakat, şuurun bunu yapabilmesi için yer kaplamaması, parçalardan mürekkep olmaması, mutlak bir basitlik içinde bulunması, denilebilir ki hiç bir boyutu olmayan nokta gibi bir şey olması lazım gelir.

Eğer insanda şuur faaliyetlerini yürüten bir ruh olmasaydı, değişik çeşitli parçalardan ve sahalardan mürekkeb olan bir beyin, bir çok yerlerde bulunan ve görünen çeşitli çoklukları bir birlik haline sokacak kabiliyete sahip olamazdı. (9).

Şu halde şuurun (ruhun bir kuvveti olan aklın) yukarıda incelediğimiz düşünme kabiliyetinin vücut bulmasına, insan tefekkürünün üç önemli unsurunu teşkil eden mefhum, hüküm ve kararın meydana gelmesine imkân veren sentezin de ilk şartı olarak vazife gördüğü anlaşılmaktadır.

Maddeden ibaret olan beyin organı düşünme işin yapabilir mi? Madde esas itibariyle daima mekan içinde yanyana yer alan ve zaman içinde arka arkaya bulunan bir vakıadır. Olayın biri başlayınca öteki biter. Mesela insan geçmişini düşünüyor, geçmişinde yaptığı şeylerin faili olduğunu idrak ediyor; çeşitli eşya arasına dalıyor, onların arasında kendini buluyor ve biliyor, geri ken-

9. Bkz. G.A. Wetter, aynı esr. s. 91-92.

disine dönüyor, kendisin kendisi karşısında buluyor. Geleceği... bin sene sonrasını düşünüyor, kainatın uçsuz bucaksız derinliklerine dalıyor, yıldızları düşünüyor duyu organları ile çeşitli duyguları algılayarak bunları birleştiriyor, hükümlere bağlıyor. Bunları yaparken ne geçmişine ait bir elektirik, hareket, titreşim, dalga v.s. gidiyor. Yıldızları düşünürken eşyanın duyu organları ile algılama yönünden bilinmeyen taraflarını keşfederken bunlara beyninden bir şey gidip gelmiyor.Gördüğümüz ve algıladığımız eşya hakkında düşünerek hüküm sentezi yapmak için ve bilgi sahibi olmak için beyinde karşılıklı bir sızmaya, bir molekülün hemen anında bütün beyin içinde dolaşmasına, beynin de tamamen bu molekülünün içine girmesi lazımdır. Yani birşeyin bir çok şey içinde ve birçok şeyinde bir şey içinde olmasına lüzum vardır. Beyin maddesinde ise bu olay imkansızdır. Mesela görme merkezi, koku alma merkezi, dokunma merkezi gibi çeşitli beyin merkezlerinden gelen birçok tahriklerin tıpkı bir daire çevresinin çeşitli noktalarından çıkan yarıçapları gibi ortak merkeze akması gerekirdi. Fakat böyle bir merkez ne kadar küçük düşünülürse düşünülsün, hatta küçük bir hücre veya hücrenin bir parçası olarak bile düşünülse yine de beyinde bir yer tutar ve burada vukua gelen fiziksel ve kimyasal olaylar aynen olduğu gibi şuursuz olarak orada kalır ve arkası kesilir. Düşünce, bilgi ve iradeye çevrilemez; çünkü bunların mekanla ve maddenin herhangi bir özelliğiyle ilgisi yoktur. Maddenin mahiyetlerinde kendilerini bilme, tanıma, düşünme ve karar vermeleri yoktur. İnsan kendisin bilip tanıyor, bilenin, bir hükme varanın kendisi olduğunu biliyor. Ne kadar örgülenip tertiplenirse tertiplensin madde kendisini tanıyamaz. Bir olayda hiç bir zaman netice sebebinin muhtevasını aşamaz. Taş ve eşyanın parçalarından taş tozları ve küçücük parçacıklar meydana gelir. Sürtünmeden ısı ışık hatta elektirik husule gelir. Bunlar şuursuz olan maddi şeylerdir. Düşünceyi... iradeyi bunların eseri saymak çok yanlıştır. Düşünce, bilgi... ve benzerlerini beynin kimyasal faaliyetlerine veya duyu organları vasıtasıyle eşyanın beyne yansıması gibi fiziksel olaylara atfetmek yokluğun hiçliğine bir varlığı nisbet etmekten farksızdır. Yok yoktur. Maddede, mekanikte, kimyasal reaksiyonlarda düşünce ve iradeyi doğuracak hiç bir özellik yoktur.

Düşünen insan beynini müşahade edenler, beyinde yalnız kanın hücumu gibi bir hareket görecekler ama düşünce faaliyetlerinden ve ne düşünüldüğünden asla haberdar olamıyacaklardır.

Çünkü basınç ve hareket fizikseldir. Hariçten görülebilir ve hissedilebilir. Fakat düşünceyi yalnız düşünen kimsenin nefs-i natıkası (beni) bilir. Maddi olan bir sebeb, hareketi açıklarsada manevi olan düşünceyi asla açıklayamaz. Düşünceyi idare eden, ona irtibat ve ahenk veren sebebin dahi maddi olmaması zorunludur.

B) Ruhun her zaman aynı kalması ve şuurun tekliği :

Ruhun cevheri birdir. Bedende dahi bir nevi birlik görülüyorsa da bu onun çeşitli kısımları arasındaki ahenkten ibarettir, cevher birliği değildir. Ruhun tekliği üç şekilde anlaşılmaktadır.

1— Bir taş gibi veya herhangi bir madde gibi parçalara bölünemez. Madde veya maddenin herhangi bir özelliği gibi başka bir cesede veya bir hayvana nakledilemez.

2— Ruh basittir beden gibi element, molekül ve çeşitli dokulardan teşekkül etmemiştir. Ruhun çeşitli kuvvet ve özellikleri varsa da bunlar kısım ve parça değildir. Ruhun muhtelif noktalardan nazar-ı itibare alınmasına göre arzettiği faaliyetlerden ibarettir. Üzülüp sevinen, kötülük karşısında sızlanıp azap duyan, anlayan dinleyen arzu eden hep aynı ruh (ben) dir. Bu ben ruhi hadiselerin ve şuur faaliyetlerinin sahibidir.

3— Ruh daima aynı şeydir. Geçmişe doğru hangi seneye bakışımı çevirsem, o vakitta mevcut olan benden (nefs-i natıkadan) başka bir ben göremem. Çocukluğumda duvardan düşerek başı yarılan ve yüzü kanayan, arkadaşlarının attığı taş gözüne isabet ederek acısını üç gün çeken, tatlıcı dükkanının önünde baklavayı görünce ağzının suyu akan, ilk okulda okurken düşünen, şu hatıraları da yazarken düşünen... hep aynı ben olduğumda şübhe etmem. Bu ayniyetin delili de hafıza ve mesûliyettir. Hafızam istediğim vakit evvelce duyduğum üzüntü veya sevinci tazelemektedir. Onun bunları hatırlayabilmesi için o zamanda da mevcut olması gerekir.

Hakikatte beyini teşkil eden madenin iki hafta aynı madde olarak kalmadığı kesindir. Beyinin maddesi de diğer uzuvlar gibi az çok uzun bir müddet zarfında hücrelerinin yenilenmesi yoluyla değişmektedir. Halbuki bu değişikliğe rağmen düşünen şahsiyetimiz yine durmaktadır, birlik ve aynılığı sabit kalmaktadır. Her insan çocukluğundan itibaren yüz çizgilerinin, saçlarının hatta

sîmasının değişmesine rağmen kendisinin evvelki şahsiyet olduğunda şüphe etmez. Eğer iddia edildiği gibi düşünce, hâtıra, hafıza beyin maddesinin ifrazatı veya kimyevî fonksiyonu olsaydı, o maddelerle beraber bunlar da silinir, hiç kimse çocukluk zamanının hatıralarını, hatta on beş gün önce başından geçen vak'aları zihninde taşıyamazdı (10).

Deniliyor ki beynin maddeleri değişmez, ölen kısımlarının yerine yenisi gelmez. Bazıları da diyorlar ki, beyinde değişmeden sabit kalan maddeler vardır. Şahsiyet ve şuurun tekliğinin esası budur. Bu iddialara şöyle cevap veriliyor: Bu değişmeden kaldığı iddia edilen madde ya canlıdır yani hücrelerdir veya canlı değildir. Canlı ise yani hücreler ise mutlaka beslenecektir. Beslenince de kendilerini yenileyerek değişeceklerdir. Canlı değilseler, cansız madde düşünemez ve şuur faaliyetlerini meydana gtiremez.

Yine deniliyor ki bir bilardo topu kendi hareketini nasıl diğer bir bilardo topuna naklediyorsa, beslenme sonucu beyinden giden moleküller dahi titreşim ve şuurlarını yeni gelen moleküllere nakleder de aynı titreşim devam eder ve insanda ayniyet ve şuurun tekliği devam eder. Böyle bir iddia da yanlıştık. Bir bilardo topu kendi hareketini diğer bir topa nakl etmez, ancak yuvarlağı dahi iterek harekete getirir. İkinci topun hareketi başka bir hareket-tir. Hareket arazdır. Bir şeyin hareketi başka bir şeye nakledilmez. Mekanikte bir şeyin etkisine karşı tepkisi vardır (11).

Sorumluluk dahi ruhun her zaman ayniyetine ve şuurun tekliğine delalet eder. Bu kimse işlediği bir suçtan dolayı aradan bir çok zaman geçtikten sonra yine sorumlu tutulur. Ben şimdi o adam değilim diyemez, Beden daima değişmektedir. Onu terkib eden moleküllerin daima bir takımı gibi bunların yerine diğerleri gelmekte olduğu halde ruh daima aynı şahsiyetini ve tekliğini korumaktadır. Her ne kadar ruhun fikir ve zevkleri değişebilirse de kendisi asla değişmez.

Fizyolojiden öğrendiğimize göre beş duyuda meydana gelen te'sirler dimağın (beynin) muhtelif merkezleri tarafından idare edilirler. Beynin çeşitli kısımlarında toplanan duyumları bir anda birleştirerek beyinde bulunmayan tasavvur ve idraklerle kar-

10. Şemseddin Günaltay, Felsefe-i Ûlâ, s. 450-451, 1339-1341, Şehzadebaşı.
11. Bkz. İ. Fenni Ertuğrul, Maddiyyûn Mezhebinin İzmihlali, s. 152.

şılaştırarak bir hükme varacak ve doğru veya yanlış hükme varanın kendisi olduğunu bilecek bir fail lazımdır. Bu failin yer tutan beynin maddesi olamıyacağını yukarda açıkladık. Öyle ise şuur faaliyetlerinde beyni alet olarak kullanan bu fail ruhtur. Şuur faaliyetlerini beynin fonksiyonu kabul edenler, bir sazın istenilen makamda şarkı bestelerini ve ahenklerini çıkarabilmesi için bir usta saz sanatçısının varlığın reddetmiş gibi görünüyorlar.

Bazı kimseler ve materyalistler ısrarla düşünceleri meydana getiren beyin maddesidir, diyorlar. Beynin maddeleri ise sinir liflerinin başları, fosforlu iç yağı, su, albümin... gibi şeylerdir. Bunlar da karbon, oksijen, hidrojen, azot, kükürt, fosfor... dan teşekkül etmişlerdir. Bu maddelerden hiç biri düşünceyi meydana getiremez. Şayet bunların her birinin düşünmeye kabiliyeti olduğu iddia edilirse, bu takdirde insanın şahsında birlik kalmaz. Beyinde ne kadar atom veya molekül varsa insanda da o kadar benlik ve kişiliklerin bulunması gerekir. Fakat insan hiç bir zaman kendisinde birden çok şahsiyetlerin bulunduğu zannına düşmemiştir. Esasen dimağın molekülleri karbon, okcijen, hidrojen, azot, kükürt, fosfor ve kalsiyum gibi çeşitli elementlerin tertip ve terkibleriyle meydana gelmiş atom yığınlarından ibarettir. Eğer düşünenin kendisi olduğunu bilen şahıs beyin ise, acaba bu düşünen, karar veren ve tercih ettirenin kendisi olduğunu iddia eden onun atomlarından hangisidir? Görülüyor ki şuuru husule getirenin beyin olduğunu iddia etmek insanı pek gülünç duruma düşürüyor. Bir şahıs elim, ayağım, beynim, der. Bunlara sahip çıkan bir ben (ruh) olmasa beynin hangi molekülü elim, ayağım diyerek bunlara sahip çıkar ve insana bunu söyletebilir.

İnsan vicdanının derinliklerinde kendisinin birliğine kanaat getirir. Düşünen bir kimse kendisini çeşitli parçalardan meydana gelmiş bir makina gibi görmeyip tek bir varlık gibi müşahede eder. Ruhi faaliyetlerin hepsi insan şahsiyetinin birliğine tanıklık eder. Ruha ait işler değişir, çeşitli olur, insan düşünür sevinir, üzülür, öğrenir, unutur, hatırlar .Fakat bunlar tek bir idrak ile ruha bağlıdır. Her insan kendi içinde bu tek olan ve idrak eden beni duymaktadır.

İnsanda irade ve fikirlerinin manevi tek bir kaynağı olmasaydı onun iş, düşünce, seçenek ve istekleri arasında bir rabıta ve birlik bulunmaz, azm, irade ve niyetlerinin hiç bir kıymeti olmazdı.

Bizde bir benin (şahsın) olduğu muhakkaktır. Öyleyse bu ben beyin maddesi olmayıp, cesedimizden tamamen başka olan ve maddi bulunmayan ruhtur.

C) Ruhun faaliyeti ve irade

Ruh kendi fiillerinin sebebidir. Ben kendi isteğim ile oturur, kalkar, elimi kaldırır ve yürürüm. Bunlar dışarıdan bir şeyin beni itmesi ile veya dışarıdan bana nakl edilen bir hareketle değil, içimden gelen bir irade ile olur. Bir cisim düşer veya bir otomobil yürür. Cismin düşmesi onun düşmeye karar vermesinden dolayı değildir. Onun hareketinin illeti kendisinde değildir. Arzın merkezindedir. Otomobili yürüten de iradeli birisinin çalıştırmaya başlatmasıyla petrol enerjisinin motoru çalıştırması ve bununda tekerlekleri döndürmesidir. Hattı zatında cisim, otomobil... her türlü madde âtıldır. Ruh ise daima hareket ve faaliyettedir. Bütün şuur faaliyetleri, zihni işlemler, duygulanmalar üzülme ve sevinmeler, arzular, istek ve tercihler onda devamlı bir şekilde gelip geçmekte ve tazelenmektedir. Ruh bir başkası sebebiyl değil kendi özelliği ve tabiatı gereği bizzat faaliyettedir.

İnsanın işlerinin pek çoğu onun hürriyetinin sonucudur. Hürriyet ise düşünerek bir karar vermekte serbest olarak muhtelif şeylerden birini seçmektir. İnsanda bu hürriyet gücünün mevcudiyeti, insanın sorumluluğuyla sabittir. Halbuki bu hürriyet madde vecisimlerde yoktur. Cisimler yalnız itme ve itilmeyi (etki-tepkiyi) kabul eder. Madde hareket ve sukun hallerinde kendisinde mevcud olan durumu kendiliğinden değiştiremez. Maddede entropi de vardır; dağılıp saçılır düzensiz olarak molekülleri dökülür. Her hareket önceki hareketin bir neticesi olup maddenin her molekülü bu hareketi kabul edip diğer molekülü iterse de bunu kendiliğindn yapamaz. Ruh ise irade ve hürriyete malik olup, kendiliğinden faildir. Madde ise fizik kanunlarına bağlı olup hür ve dileyip seçen bir sebep değildir. Öyleyse insanın bir şeyi dilemesi ve seçmesi için iradeli bir hareketini dileyip yapması için onda bir karar verdiren şeyin bulunması lazımdır. Bu karar verdiren ve iradeli hareketleri başlatan mebde'in madde olması muhaldir. İndansa trilyonlarca atom ve milyarlarca molekül vardır. Bunların hiç birinde irade ve şuur yoktur. Bu karar verme prensibi insan vücudunu teşkil eden elementlerin kimyevi terkibi ve bundan dolayı meydana gelen, enerji de olamaz. Can bile enerji değildir. Şuur ve iradenin enerji olması büsbütün imkansızdır.

O halde insanın irade ve hürriyeti beyin maddesinin fonksiyonu değildir. Çünkü hiç bir netice ve sonuç sebebini aşamaz. Sebebin muhtevasında bulunmayan bir şey neticede de bulunmaz bu imkansızdır. Hiç bir normal akıl bunu kabul etmez.

Yeni Çin ajansı; «beyinin yarısı alınan seksen bir yaşındaki bir çinlinin on beş yıldır yarım beyinle yaşadığın ve diğer insanlarla normal ilişkiler içinde olduğunu bildirerek çıkarılan sağ tarafın yerine getirmesi gereken bazı fonksiyonları beynin sol yarısının üstlendiğini belirtti. İşçi halen Kumning'teki bir fabrika deposunda çalışmaktadır. Belirli aralıklarla şehirdeki tıp fakültesindeki hastaneye kontrole gitmektedir», haberini vermiştir. Yine aynı ajansın haberine göre: iki başlı olarak doğup otuz yedi yıldır bu şekilde yaşayan Zhang Ziping'in sağ tarafında bulunan ikinci başı aynı hastanede başarılı bir ameliyatla çıkarılmıştır. (12). Eğer düşünme, beyin maddesinin fonksiyonu veya eşyanın duyu ve sinirlerle beyne yansıması olsaydı, beyninin yarısı alınan adam tamamen iradesiz ve deli olacaktı. Çünkü beyinden duyu merkezlerinin bulunduğu bir kısım alınmıştır ve onun bütünlüğü bozularak bunların arasında irtibat dengesi kalmamıştır.

İnsan bir şeyi dikkatlice düşünüp tercih ettiği zaman, gerek duyu organlarından, gerekse beyninden haberi yoktur. Halbuki bu anda bile benliğinden gafil değildir. Gafil olmadığı «gördüm, işittim, şunu yaptım, kızdım...» diyerek kendisine bazı isnadlarda bulunmasıyle sabittir. Yani çeşitli iş ve muhtevalar içinde bulunan nefsinin durumunu hem onların arasında, hem de kendisi karşısında biliyor ve tanıyor. Demek ki, insan düşünüp bir işi seçtiği zaman beyninden habersiz olarak kendisini biliyor ve tanıyor. Bilinenin ise bilinip tanınmayandan başka olacağı kesindir. Öyleyse şuur ve irade faaliyetlerinin kaynağı beyin değildir. Madde kendisini tanıyamaz ve seçemez. İnsanın şuur ve iradesine kaynaklık eden faalin maddî ve yer tutan bir teşekkül olamayacağı hususu gayet açıktır. Kıyamete kadar bulunan tkeniğin bütün imkanlarından faylanılarak yapılmış bir elektronik beyin (kompütür) kendi kendisine düşünemez ve kendisini tanıyamaz. ve iradeli bir işi icrâ edemez. Bu elektronik beyinden istenilen bilginin alınması için onun insan ve zeka ve iradesi ile programlanması ve düğmesine basılması şarttır.

---

12. Tercüman Gazetesi, 1 Ağustos 1981.

D) Keşif ve Sadık Rüyâlar :

İnsanda beş duyunun duyumları dışında daha bir takım iş ve durumlar meydana gelmektedir. Bunlar şunlardır :

1— Keşif, sezgi, önsezi ve ilhamlar, geleceğe dair bazı haberler... v.b. İnsanda bir ruhun varlığı kabul edilmedikçe bu durumları beyin maddesi ile açıklamağa hi; bir imkân yoktur.

2— Sadık Rü'yalar: Zaman, zaman bazı insanların rü'yalarında gördükleri şeyler aynen veya bununla alakalı olarak vuku'a gelir. Bu garib hâdise insanda ruhun varlığına şahiddir.

3— Telepati, Telestezi ve Telekinezi :

Telepati : Bir insanın uzaktaki diğer bir insanla anlaşması ve bir nevi konuşmasıdır. Böyle bir olayı ruhun varlığı kabul edilmeden beyin maddesi ile açıklamaya imkân yoktur.

Telestezi (Üstün duyarlık): Duyu organlarının aracılığı olmadan bilmek ve duymak, bir cisme aid olayları ona dokunmakla anlamak ve bilmek.

Telekinezi : Herhangi bir şeyi maddi bir aracı olmadan hareket ettirmek, demektir. Telekinezi, hayatta bulunan bazı kimseler tarafından yapıldığı gibi, medyumlar aracılığıyle ruhlar tarafından da yapılır (13).

Çocukluğundan ihtiyarlığına kadar, insanda maddenin hiç bir zaman sahip olmadığı bir muhteva vardır. Bu yalnız yapan değil, kendini ve işini bilen dileyen bildiğini ve dilediğini itiraf eden, geçmişte başından geçenleri istediği an hatırlayan, üzülen veya sevinen, pişman olan, bir sanat eseri karşısında duygulanan, güzelliği ve iyiliği özleyen, bunalan, gelecekte yapacaklarını düşünen ve bu özellikleriyle bütün işlerinin sahibi olan varlıktır. İşte asla maddi bir varlık ve maddi bir teşekkül olmayan bu mevcuda ilahi kitapların tabiriyle RUH veya İNSANİ NEFİS denir. Madde ve manayı bize tanıtan ruh ve onun kuvveti olan akıldır. Görülüyorki aşağı olan maddeyi izah eden üstün olan ruhtur. Ruh da maddenin evrimi yoluyla meydana gelmez. Milyonlarca madde bir araya gelse ve örgülenip düzenlense ve üzerinden milyarlarca

13. Tafsilat için bkz. Osman Pazaıl, Din Psikolojisi, s. 222-234, İstanbul, 1972, İsmail Fennî, Maddiyyûn Mezhebinin İzmihlâli, s. 700, vdd.

yıl geçse yine kendilerinde bulunmayan ruha ait özellikleri veremezler. Maddede şuur, irade ve manevi duygulanmalar yoktur. Bir şey kendisinde olmayanı veremez. Bir şey ortada yok iken kendi varlığının sebebi olamaz. Yokluğun hiçliğinden hiç bir şey olamaz. Öyleyse madde olmayan ve maddi bir evsafı bulunmayan ruhun elbette bir sebebi ve yaratıcısı vardır. Bu yaratıcı ruhun özelliklerinin hepsini kendisinde bulundurduğu gibi, onlardan çok daha fazlasına sahip ezelî ve sonsuz ilimle muttasıf ve mürid olan yüce Allah'dır. Çünkü bir eseri yaratan, eserinin özelliklerine malik olduğu gibi eserlerindekilerden çok daha fazlasına sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de ruhlarını inkar edenler hakkında şöyle denilir: «Hem kendisi Allah'ı unutmuş, hemde Allah, insani nefislerini (ruhlarını) kendilerine unutturmuş olanlar gibi olmayın. Onlar fasıkların (her türlü kötülüğe dalan ve insanlık kıymeti kalmamış olan kimselerin) ta kendileridir.» (El-Haşr, 19.) Allah'ı inkar eden ve «ruh yoktur» diyenler dahi böyle insanlardır. Menarefe nefsehu fekad arefe Rabbehu; Kendisini bütün bu özellikleriyle bilen ruhunu idrak eden Rabbi'nin varlığını kabul eder.

RUH VE NEFİS ÇATIŞMASI

Yukarıda, kişide ruhtan başka insanlarla hayvanlar arasında müşterek olan nefsin bulunduğunu ve bunun da canlılık faaliyetlerini yürüttüğünü söylemiştik, Kendilerinde insanî ruh olmadığından hayvanlar nefislerinin gereğini yerine getirmek için yaşarlar. Nefis, tabiatının icabı olarak kendisini korumak ve neslini devam ettirmek ve istediği lezzetleri tatmak için çalışıp çabalar. Hayvanı nefsin mantıkı canlılık faaliyetlerine ait isteklerdir. Nefis haz ve zevk alma prensipleriyle hareket eder. Şekil ve suret itibariyle ruh ve nefsin latif oluşu melek ve şeytanın letafetine benzer, işiten koku ve tad alan tek bir insan olduğu halde, işitme mahallinin kulak, görme uzvunun göz, koku alma organının burun, tat alma yerinin dil olduğu gibi iyi huy ve vasiflara mahal ruh; kötü huy ve vasıflara mahal nefistir (14).

İnsanda ruhla beraber bulunan nefis onu hayvanlaştırmak için aşağı çekerek her türlü lezzeti tattırmak ve kötülüklere bulaştırmak ister. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek şöyle anlatılır: «Çünkü nefis olanca kuvvetiyle kötülüğü emredendir. Ancak Allah'ın

14. Bkz. Abdülkerim Kuşeyrî, Risâle-i Kuşeyriyye, s. 183. Çeviren Süleyman Uludağ, İst. 1978. Gazzâlî, Kimyay-ı Saadet, s. 26, 70 Terceme eden A. Fırıık Meyan, 1974, İstanbul.

esirgediği nefis müstesnadır.» (15) Nefis ruha galip gelirse onu hükmü altına alır ve aklını kendi istekleri doğrultusunda kullanır ve bu nefis, nefs-i emmâre ismini alır. Zevki uğrunda her engeli kaldırarak kötülüklere dalmak ister ve neticede ruha büyük bir özleyişle bağlanmak istediğ yüce yaratıcısını dahi inkar ettirir.

İnsandaki ruhi bunalımların ve aklî bozuklukların başlıca iki sebebi vardır; 1 — Ruhun aleti bedendeki, bilhassa beyin ve sinirlerdeki bozukluk ve eksiklik. Bu bozukluklar anadan doğarken bulunduğu gibi sonradan bir kaza ile de husule gelebilir. 2— Ruhla nefis arasındaki dengesizlik ve irtibat bozukluğudur. Bu anadan doğarken olduğu gibi sonradan da herhangi bir sebeble meydana gelebilir. Ruh insanı iman, güzel ahlak ve iyi işlerle yükseltmek ister. Eğer nefse ruh ve onun kuvvetleri olan vicdan ve akıl hakim olursa nefis ruhun emri altına girer.

İnsanda ruh komutan durumunda olup nefis onun seviyesi düşük arzuları peşinde koşan askeri mesabesindedir. Eğer ruh nefse hakim olup hükmünü geçirebilirse ferdin manevi hayatında iman ve bunun semereleri olan ibadet, iyilik ve güzel ahlak husule gelir ve o şahsın insanlığı, hayvanlığını bastırarak açığa çıkar. Ruh nefsini terbiye edip kendisine itaat ettirdiğ nisbette insanlıkta yücelmiş olur. Nasıl ki akıllı, âdil ve yüce bir komutanın haklı isteklerine askerleri bağlanınca, bunların herhangi bir kaybı olmaz. Üstelik bu askerler meşru haklarını da almış olurlar. Fakat o yüce ve zeki komutanı nefis denilen askeri emri altına alır ve arzuları peşinde sürklerse, bu komutan üzülür ve bunalıma düşer. Nefsin emri altına girerek hayvanlaşan ruh ve insan Kur'an de şöyle anlatılır: Gördün mü nefsinin keyfini tanrı edinen kimseyi, şimdi onun üzerine sen mi bekçi olacaksın? yoksa onların çoğunu hakikaten söz dinlerler, yahut akıllanırlar mı sanıyorsun? onlar başka değil hayvanlar gibdirler. Belki yolca (hayvanlarda akıl ve sorumluluk olmadığı için onlardan) daha sapıktır (16). Demek ruhî buhranın sebebi Freud'un sandığı gibi Libido (nefsi koruma içgüdüleri yani cinsiyet içgüdüsü) ile içtimai şahsiyet arasında ki çatışma (17) değil, nefis ile daima Allah'ı özleyen ve güzel ahlâka sahip olmak isteyen ruh arasındaki çekişmedir.

---

15. Yûsuf, 53, Ayrıca bkz. et-Tin suresi, Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili.
16. El-Furkan, 43-44.
17. Bkz. Freud, Çev. M. Şekip Tunç, Freudizm, s. 60 vd. İstanbul, 1948.

Freud'un nazariyesinin, çoğalma ve nefsi devam ettirme iç güdüsünü yanlış anlatmaktan, insanı âdileştirici ve yakıcı olmaktan başka hakikatla bir alakası yoktur (18). Freud natüralist ve materyalist bir psikolog idi. İnsan ruhundan habersizdi. İnsanla hayvan arasında mahiyet farkı olduğuna dikkat etmemişti. İnsan nefsinin yalnız cinsiyet yönünü görmüş ve bunu kişinin bütün işlerine hâkim olan unsur sanmıştır (19).

Freud'un çalışma arkadaşlarından Adler, «insana hakim olan duyğu üstünlük arzusudur. Üstünlük arzusu gayesine erişilmedikçe insanda «masculine protest» ortaya çıkacaktır. Üstün duruma ya şahıs kendin yükselterek veya başkasını küçülterek ulaşır.» (20) demiştir. Psikolog Jung ise Freud ve Adler'in insanda kabul ettikleri unsurları ele almakla beraber ayrıca fertte çağrışım yapan hayal ve fikirleri ve bunların neticesinde meydana gelen kollektif alt şuuru psişik hayatın esaslı faktörü saymıştı (21) Neo psikanalistlerden Otto Rank «Kişinin, bağlı bulunduğu ilgi ve bağlantılardan ayrılması sıkıntı yaratır.» demişti (22).

Görülüyor ki, bu psikologlardan her biri nefsin birer yönünü ve parçasını tanımışlardır. Fakat insan ruhuna nüfûz edememiş ve onun ihtiyacından habersiz kalmışlardır. Kur'ân-ı Kerîm nefsin bütün bu yönlerine şu ayetlerde işaret etmektedir: «Kadınlara, oğullara yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma ve güzel atlara (sığır ve koyun gibi) hayvanlara, ekinlere olan ihtiraskârâne sevgi insanlar için süslenip bezenmiştir. Bunlar dünya hayatının (geçici) birer faydasıdır. Allah'a (gelince), nihayet dönüp varılacak yerin bütün güzelliği onun nezdindedir.» (23) «Yaptıkları ile öğünüp, yapmadıklarıyla öğünmelerini arzu eden o kimseler...» (24).

İMÂN

İman Allah'ın varlığına, birliğine ve O'nun elçisi Hz. Muham-

---

18. Bkz. H. Ziya Ülken, Felsefeye Giriş, 2. Kısım, s. 255, Mars T. ve S.A.Ş. Mtb. 1958.
19. Bkz. Freud, Çev. M. Şekip Tunç, aynı esr. ve aynı yerler.
20. Prof. Dr. Ayhan Songar, Psikiyatri, s. 132. 1977, Eser Matb. İst. Alfred Adler, İnsan Tabiatını Tanıma, Çev. Dr. Ayda Yörükan, Ank. 1973.
21. Prof. Dr. Ayhan Songar, a. esr. s. 134 vd. Dr. Halis Özgü, Psikoloji Dünyasının Üç Büyükleri: Freud, Adler, jung. s. 184 vd. 1976 İst.
22. Prof. Dr. A. Songar, a. esr. s. 139.
23. Al-i İmran, 14.
24. Al-i İmran, 188. Bkz. Al-i İmran, 188, Yusuf, 5.

med'in Allah'dan getirdiği kesinlikle bilinen haber ve esasları içten istek ile kabul etmek ve bunları teslimiyet göstererek tasdik etmektir. Tafsilâtı ile Allah'a, Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna ve diğer peygamberlerin hepsine, öldükten sonra cesedimizle diriltileceğimize ve bu dünyada yaptıklarımızın hesabını vereceğimize... ibadet ve yüce ahlak esaslarına içten samimiyetle bağlanıp inanmaktır. İmânın semeresi: Allah'a ibadet ve teslimiyet, mahlukatına şefkat, istikamet, iffet, adalet, başkalarına muhabbet, emanet, hak ve vazifelere riayettir. Îmân, yaratılışımızın kopmaz bir parçası olarak gereklidir. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de «O halde sen yüzünü Allah'ın varlığını ve birliğin kabul eden olarak dine, Allah'ın o fıtratına çevir ki O insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışında hiç bir değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler. (25) Ben cinleri ve insanları bana kulluk etsinler diye yarattım» (26) buyurmuştur.

İnsanın bünyesinde ruhi bir hayat dünyasının bulunması ona hayvanlardan üstün bir durum vermiştir. Hayvanların son derece bir maddi yaşam dışına çıkamayışları da ruhsal bir yapıdan yoksun bulundukları içindir. İnsanda Fizyolojik ve biyolojik yaşamdan başka, şuur, sevinme, irade, üzülme, istikbal düşüncesi, sonunun ne olacağı duygusu, beka ve ebediyete olan meyli ve sevgisi yani devamlı var olmayı istemesi, emniyet hissi mutlak güzellik, mutlak adalet, hayır ve fazilete olan iştiyakı ruha ait istek ve temayüllerdir. Ruh tabiatının gereği ve özünün özelliği olan bu istekleri elde etmedikçe insan için rahat ve huzur yoktur. Nasıl ki yememiz, içmemiz ve barınacak biryerimizin olması bedenimizin ihtiyacı ise, sığınacak manevi bir kuvvete, dayanılacak emin bir mesnede, bir mürşide iman etmekte ruhun ihtiyacıdır. Tabiatta insan için böyle sığınılacak istinatgah yoktur. İnsanların ilim ve teknikte ilerlemeleri insan aklından doğan çeşitli delilsiz ve isabetsiz felsefeler onun manevi olan bu ihtiyacını tatmin edemez. Ruhun arzularını tatmîn ve ıztırablarını teskin edecek olan, âlim, hâkim, kâdir ve kayyûm bir Allah'a ve ebedi hayata sağlamca inanmaktır. İnsanın ömrü sınırlı ve sonludur. Sınırlı ve sonlu olan, sınırsız ve sonsuzu içine alamaz. Bu itibarla huzurlu olmak insanın sonsuz arzu ve emellerini gerçekleştirecek olan Allah'a ve âhirete ve bu dünyada yaptıklarımızın karşılığını orada

25. er-Rum, 30.
26. ez-Zariyât, 56.

alacağımıza îman iledir. Binaenaleyh ebedî bir hayata yönelmeyen ve inanmayan ruhta hakiki saadet yok demektir. İman vicdanların sesi, ruhlarda duyulan boşluğun gerçekle doldurulması, gönüllerin ıztıraplarının teskini, akılların feryadı, idrak şuur ve düşüncenin hakka çağırışıdır. Nitekim büyük Türk mutasavvıf ve düşünürü Mevlâna «Dinle bu ney nasıl şikayet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor. Beni kamıştan kestiklerinden beri feryadımdan, erkek kadın... herkes ağlayıp inledi» diyerek mecazî bir ifade ile bu hakikatı dile getirmektedir (27).

Akıl hastalıklarını, organik istisnaî durumlar haricinde, ruhi sebeplerle izah eden dinamik psikiyatride eski, yeni ne kadar ekol varsa bunların gelip durdukları tek nokta ruhi tatminsizliktir denebilir. Akıl hastalıkları, bilhassa üzüntü ve sıkıntıdan neş'et eden ruhi dengesizlikler, her meslek ve her meşrepteki kimselerde hemen hemen hiç fark gözetmeden tezahür etmesine rağmen sadece gerçekten iman edip istikamet üzere giden kimseler için bir istisna teşkil eder. Cenab-ı Allah Kur'ân-ı Kerim'de bu duruma temas etmiştir: «Gerçekten Rabbimiz Allah'dır deyip dosdoğru hareket edenlere hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de» (28) «Biz elbette onlara (inanmayanlara) büyük azaptanönce bu dünya azabından da tattıracağız, tâ ki küfürden, inkârdan imana dönsünler.» (29) «Mücrimler (münkirler) bir sapıklık ve çılgınlık içerisindedirler.» (30).

Ana baba ocağı, çocuğun ruhi tekâmülünde ideal bir ortam sayılır. Çocuk ana ve babasını şahsında itimat ve emniyet duygulariyle ruhen tatmin olup huzura eriştiği zaman artık kendisini ebeveyninin kollarına atmış ve cân-u yürekten onlara bağlanmıştır. Çocuğun anne babasına bu güveni onun ruhen saadeti demektir. Hakikaten korku ve sıkıntıların temelinde emniyetsizlik ve itimatsızlık yatar. Endişe ve korkuların sebebi itimatsızlık ve güvensizliktir. İşte psikozlarda gizli veya açık bir nüve gibi daima meydana gelen korku ve sıkıntıların kaynağı mahiyetindeki bu kâmil güven ihtiyacının çocuklarda tamamıyle tatmin edilmiş olması onların ruhi teşevvüs ve sıkıntılardan hâlî olmasının en mühim ve belki yegane sebebini teşkil eder (31).

---

27. Mevlâna, Mesnevî, C. 1, s. 1, Çev. Veled İzbudak, İst. 1960.
28. El-Ahkar, 13.
29. es-Secde, 21.
30. el-Kamer, 47.
31. Dr. Mehmet Tevfik Özcan, Ruhi Bunalımlar ve İslam Ruhiyâtı, s. 102, İstanbul, 1975.

Çocukları ruhi bunalımlardan koruyan ana ve babanın doyurduğu güven ve itimat hissi eğer daha ilerideki yaşlarda İslâm akaidine mutabık olarak tamamıyle Allah'a bağlılık ve teslimiyet ile doldurulabilirse çocuğun muvazeneli ve salim ruhi hayatı hiç sarsıntıya uğramadan aynı çizgi, aynı istikamet üzerinde fakat çocukluğun tasavvurlarında değil olgunluğun şuuru içerisinde daha kuvvetlenmiş olarak gerçekleri anlamasına yardımcı olarak devam eder. Bu suretle Allah'a ve âhirete iman edenin üzüntü ve bunalımlara girmediğinin, niçin hayatı boyunca saadet ve huzurla dolu bulunduğunun ayrı bir izahı daha başka açıdan yapılmış olur. Nitekim çocuk tahsil ve terbiye çağında bedenin ve ruhen kemale erdikçe anasının, babasının öyle her şeye muktedir olmadığını çok zayıf yerleri ve noktaları bulduğunu bu sebeple öyle kendisini tam manasıyla koruyamıyacaklarını, başına gelecekleri gideremiyeceklerini anlamağa başladığı için, aile desteği de bir binada tahtaların sökülüp atılması gibi kuvvetini kaybetmeye başlamıştır. Eğer sökülen bu tahtaların doğrultusunda ve boşlukları içerisinde kopmayan ve sökülemeyen demir çubuklar misali doğru inanç ve akideler konulup yerleştirilmişse artık ana babaya olan emniyet ve güven hisleri, Alah'a güvenip dayanma duyguları halinde bir daha hiç bozulup sarsılmamak üzere demir betonarme bir bina gibi sapasağlam Allah'a doğru yükselmiştir. Aile yuvasında çocuğun başına bir hadise gelse anne baba, «yavrum seni ve beni yaratan Allah var, O bizi korur.» diyerek en büyük teselliyi vermiş olur. Çocuk da böylece hakikaten güvenilecek ve dayanılacak bir teselli kaynağına gittikçe şuurlanarak bağlanmış olur (32).

Aile yuvasında ve okulda dini bir terbiye ve telkin almadan yetişmiş bir kimse de nihayet aile ocağından ve okul terbiyesinden mahrum bir çocuk durumuna düşer. Denizdeki insan için yüzmenin önem ve kıymeti ne ise hayattaki insan için de din ve îmânın değer ve önemi odur. İyi düşünülürse halkın sevdiği ve güvendiği bütün dünya malı ve makamlar deniz ortasında tutunulmuş ve dağılmak üzere bulunan bir tahta parçası hükmündedir. Öyle pek de sevilecek, güvenilecek ve tutunulacak değer ve kıymeti yoktur. İtimat ve emniyet edilecek, güvenilecek ve dayanılacak tek hakiki varlık büyük yaratıcımız Cenab-ı Allah'tır. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek şu âyetlerde açıklanıyor: «Dinde zorlama yoktur. Küfür ile îman belli olmuştur. Kim azgınlığa götürecek şey-

32. Bkz. Dr. M. Tevfik Özcan, a. esr. s. 102-103.

leri kabul etmeyi terk eder ve Allah'a îmân edip bağlanırsa, kopması imkânsız olan en sağlam kulpa tutunmuş olur. Allah hakkiyle işiten ve her şeyi bilendir. Allah îman edenlerin dostu ve yardımcısıdır. Onları karanlıklardan nura (aydınlıklara) çıkarır.» (33) «Allah'tan başka dost ve yardımcılar edinenlerin durumu, kendine yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Evlerin en zayıf ve dayanıksızı ise şüphesiz örümceğin yuvasıdır. Keşke (anlayıp) bilseler.» (34).

Hülasa, Alexis Carrel'in dediği gibi, insan Allah'a su ve hava kadar muhtaçtır. İman ve İslam öyle delilsiz ve istidlalsiz körükörüne kuru bir teslimiyet de değildir. Akıl kesin delilleriyle Cenab-ı Allah'ı bulur ve bilir. Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu anlar. Akıl ve vicdan, insanları Allah'a bağlılığa götürürken şehvet ve nefsâniyyet buna engel olur ve kişileri hayvanlık istikametine çekerse bu çekişmeden insanlar tabiatıyla rahatsız olacaklardır.

Adı ister Angoisse ve stres ister şizofreni veya başka bir şey olsun çatışma kelimesini bu anlamda kullanmak yerinde olur. Psikanalitik ve Neopsikanalitik ekollerin icad etmeye çalıştıkları buhranlar Allah'a ve ahirete iman edip bunun bilincine varmış bir şahıs için geçerli değildir. Hadiselerin ağırlığından meydana gelen stres, angoisse ve türlü davranış kusurlarından en ağır psikoz levhalarına varıncaya kadar üzüntüler insanları yerden yere çalar, sokmadık kalıp bırakmaz. Asya, Amerika ve Avrupada huzursuzluk ve intibaksızlık türlü şekilleriyle o derece yaygın ve şiddetli görülmektedir ki bundan dolayı asrımızın Şizofrenizasyonundan bahsedilmiştir. (35).

DİNSİZLERİN DURUMU

Allah'a ima nve O'na güven duygusundan kopan insanlar yalnız dünyaya ve nefsani arzularına bağlandıkları ve hadiselerin arkasında sığınılacak bir penah ve aydınlık ümidi görmedikleri için, korkular içinde kıskıvrak bağlanır ve angoisse ve stres bataklığında çırpınıp dururlar. «... (Allah) kimi de saptırmak isterse onun kalbini daraltır ve sıkıntılı kılar. O güya zorla göğe çıkacakmış

33. El-Bakara, 256-257.
34. El-Ankebût, 41.
35. Dr. Mehmet Tevfik Özcan, a. esr. s. 139 (Prof. Bornztein, Annales Medico Psychologiques, t. 2, No. 2, 1968 den alınmıştır.)

gibi zahmet görür. Allah, iman etmeyenlerin üstüne böyle murdarlık çökertir.» (36) «Kim beni (Allah'ı) anmaktan yüz çevirirse onun hakkı da dar ve sıkıntılı bir yaşayıştır.» (37).

Dinsiz bir adam, gayet karanlık bir gecede fırtınaya tutulmuş, yelkensiz, dümensiz ve kaptansız bir gemi gibi bu hadiseler okyanusunun müthiş dalgaları arasında çalkalanır durur. Nihayet kurtulacağı sahile ulaşmadan sert bir kayaya çarpıp parça parça olur. Eğer dinsiz olmak, beşerin tatması mümkün olan bütün zevklerden istenildiği kadar hisse almak maksadını güdüyorsa, emin olmalı ki Cenab-ı Hakk buna meydan vermez. Bu kötü inanç sahiplerinin dimağında zevk almak kabiliyetini derhal kaldırır? Din, gittiği anda dakikada insanın gözüne bir siyah gözlük takılır. Dünya imansız insanın önünde bir bela zindanı kesilir. Varlıkların hepsini simsiyah görmeye başlar. Yer ve gök ateşten bir kement gibi boğazına geçmek için her an darlaşır. Kalp ve vicdan her türlü insanî meziyetlerden uzaklaşır.

Dinsiz, ailesi efradına kendisine geçim kaynağı edinmiş birtakım zararlı yaratık nazarıyle bakar. Hem cinsine karşı hiç bir sevgi ve şefkat hissetmez. Küfür ve imansızlık bunalımı bedeninin bütün hücrelerini sarar. Uykusu azab, uyanıklığı sayısız endişelerle doludur. Kuşların cana can katan nağmeleri ona mâtem iniltileri, bahar çiçeklerinin açılarak gülüşü elem ve dertten dolayı ağlama gibi gelir. Nereye baksa nefret ve lânetin derin izlerini görür... Sebebsiz, gayesiz, sahipsiz ve manasız gördüğü bu âlem nazarında bir matem levhası ve bir bela cehennemi kesilir. Onun için fazilet, manasız bir söz, vicdan, ahmakların sakındırma ve korkutma aleti, sevgi, bir hastalık, şefkat, güdük akıllara mahsus arızî bir vehimdir. (38). İşte bu şekilde düşünüşün sebebi dinsizliktir. Zira batıl dinler bile dinsizlikten ehvendir. Hele şu son zamanlarda, dinsizliğin insanlık aleminde açtığı yaralar bütün Avrupa fikir ve ilim adamlarını düşündürmeye başladı. Dinsizlik insan toplumları için büyük sakıncalar gören bu düşünürlerin bazıları, milletlerin dini inançlardan kopmaları halinde bekâsına imkan görmüyorlar. Çünkü insaniyet sözünün kapsadığı mâna din ile gerçekleşir ve iman ile devam eder.

---

36. el-En'âm, 12.
37. Tâhâ, 124.
38. Ferit Kam, Felsefi Sohbetler, s. 50-51, Ankara, tarihsiz.

İmansızlığın doğurduğu bu akli ve asabi buhranın neticesini ne olması lazım geleceğini tahmin etmek zor değildir: 1820 tarihlerinde Fransa'da dinsizlik yüzünden intihar edenlerin sayısı 1500 iken, 1900 tarihlerine doğru, 8-10 bine varmaktadır. (39). 1969 tarihli La Presse Medicalè isimli mecmuanın bildirdiği rakamlara göre Amerika'da her yıl 100 doktor intihar ediyor. Yani aşağı yukarı üç günde bir doktor intihar ediyor. Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Teşkilatı'nın neşriyatından öğreniyoruz ki; 1955 yılında Japonya'da 22477 insan intihar etmiştir. (40). Demir perde memleketlerinde de pek çok intihar edenler olmuştur. Fakat dışarıya haber sızdırılmadığı için bunların adetleri bilinmiyor.

İntiharın sebebi, sosyo-ekonomik etkilerin tepkileridir diyorlar, ama intiharların fazla olduğu Avrupa, Amerika ve Japonya'da aşağı yukarı herkes tahsil görmüş, ekonomik açıdan da durumları ve istikballeri her türlü sosyal garantiler altında, evlerinde lüks eşyaları, altlarında otomobilleri, ceplerinde banknotları. Demir perde memleketlerinde de adamların ekonomik hayatları güya devletgarantisi altında... fakat buralarda pek çok kimse ruhi bunalımlar içerisinde kıvranmaktadırlar. Amerika'nın en modern bir şehrinin en lüks hayatını yaşayan ve belki de güzelliğiyle herkesin sevgilisi olacak bir kız Marilyn Monroe da, ıstırap ve sıkıntı içerisinde olduğu için günün birinde intihar ederek hayatına son verir.

HASTALIKLAR

İmansızlık ve dinsizlik veya iman zayıflığı vasıtasıyla husûle gelen hastalıklarda vardır ki, bunlarda başlıca ikiye ayrılır:

1) Ruhsal hastalıkların etkilediği mikroplu hastalıklar: Stres denilen ruhsal gerilim ve sıkıntalıra organlar da isyan eder. Ruhi buhran ve sıkıntıların bedendeki belirti ve görüntüleri diyebileceğimiz «Psiko - somatik» rahatsızlıklar yalnız ilaçlarla geçmez çok defa organların sızlanım ve sancıları gerçekten ruhi bunalım ve kıvranımların çözüm bekleyen şifreleri gibidir. Çoğu defa bu durumlarda psikiatristlere başvurmaktan da bir netice alınmaz. Araştırmalarda stres içinde bulunan insanların gerilmiş bir yay ve yaydan fırlamaya hazır ok gibi saldırga nhale geldikleri kaydediliyor. Asrımızın stres dolu yaşantısının bir neticesi olarak orta-

39. Aynı eser, s. 52.
40. Dr. Mehmet Tevfik Özcan, aynı eser, s. 141-142.

ya çıkan bir hastalık da «Ülser»dir. Bedenin de sarsılmasına sebebiyet veren ruhî sıkıntıların tedavileri için büyük harcamalar yapıldığı halde, bunlara ilaçtan ziyade îmân ve ma'nevî telkinlerle çare bulunabileceği hususu, gayet açıktır. Bazen ma'nevî çöküntünün meydana getirdiği çöküntüleri ve yıkıntıları hiç bir ilaç tedavi edemiyor. İmanın verdiği sağlam ve metin bir ruha sahib olmayan vücudun mikroplar, soğuk ve hâdiselere karşısı direnci azalır. Fransız bilgini Dr. Alexis Carrel, Allah'a güvenip dua etmenin, hastalıkların ve hasta organın şifa bulmasındaki etkisini şu şekilde açıklıyor: «Dua âdeta infilâkî bir te'sire sahiptir. Bu yolla kanser, böbrek iltihapları, ülser, deri, akciğer, kemik veya karın zarı veremi gibi hastalıkların süratle iyleştikleri görülmüştür. Hâdise hemen tamamiyle aynı şekilde vuku bulmaktadır. Evvela büyük bir ıztırap, sonra iyi olduğunu hissetmek... Birkaç saniye, en fazla bir kaç saat içinde arazlar kaybolmakta ve anotomik yaralar kapanmaktadır. Mucize, normal iyileşme süresinin son derece kısalmasiyle temayüz etmektedir. Gerek fizyolojistler, gerek cerrahlar, tecrübeleri esnasında şimdiye kadar tedavide böyle bir çabukluğa şahit olmamışlardır (41).

Dinimiz İslâmiyet, her çeşit bunalım ve hastalıklar için, imanlı manevi hayatın, şifadaki önemine dikkati çekmiştir. Kur-an-ı Kerim'de : «Ey insanlar Rabbinizden size bir öğüt, gönüllerde olan sıkıntı ve dertlere bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir» (42). «Kur'an'dan inananlara rahmet ve şifa olan şeyler indiriyoruz.» (43) buyurulur. Burada hemen şunu hatırlatalım ki şifa bazı cahillerin sandığı gibi sözkonusu ayetlerin suyunu içmek veya onları boyuna muska olarak asmakta değildir. Şifa Allah'a iman edip O'na teslimiyeti ve dinine bağlılığı bütün benliğine sindirmededir.

2) İmansızlıktan meydana gelen ahlaksızlık hastalıklarıdır. Mesela, imansızlıktan veya iman zayıflığından ileri gelen zinayı ele alalım: Zina bir Ülkede ne kadar yaygınsa, bulaşıcı ve zührevi hastalıklar da o nisbette yaygındır. Özellikle zinadan doğan frengi, belsoğukluğu, ülser gibi hastalıkların yüzde yetmişe ulaştığı

41. Dr. Alexis Carrel, Dua, s. 451, Çev. M. Alper Yücetürk, İst. 1977. Dr. Alexis Carrel'in, Başarının Sırları, Yarınlara Doğru, Dua isimli kitabı bir arada. ayrıca bkz. Dr. A. Carrel, İnsan Denen Meçhul, s. 176-180. Çev. Refik Özdek, İstanbul, 1981.
42. Yûnus, 57.
43. el-İsrâ, 82.

görülür. Amerikalı Tomas Baran, frengi hastalığının zararını belirtirken şöyle diyor: «Bu hastalık çocuk felci hastalığından yüz defa daha zararlıdır. Amerikada bunun tehlikesi, kanser ve ciğer iltihabının tehlikesi düzeyindedir. Yaygınlık o ölçüye varmıştır ki hastalıklardan ölenlerin dörtte birini ferngililer teşkil etmektedir.» (44) Zina önlenmedikçe tıbbî tedbirler daima yetersiz kalacaktır. Ameriak ve Avrupada homoseksüellik de yayılıyor. Bunun neticesi korkunç ve öldürücü olan aids hastalığıdır.

Alkolizm ve uyuşturucu maddeleri kullanmak da söz konusu hastalıklardandır. Dinimiz başta zina ve homoseksüellik olmak üzere içki, esrar ve eroin... gibi uyuşturucu maddeleri kullanmayı haram kılmıştır.

AHLAK

Ahlak, adalet, hak ve vazifeye riayetin kaynağı Allah'a ve onun gönderdiği dine imandır. İnsanın ruhen yükselmesi ve kemale ermesi yaratılışının muktezasıdır. Bu ise onun ahlak ve fazilet sahibi olmasına bağlıdır. Ahlâklılık, İman ve din duyğusuna bağlıdır. İnsan, din duyduğundan, Allah sevgi ve korkusundan sıyrıldığı vakit, ruh insani meziyetlerden soyularak nefis ve şeytanın hizmetine girer, Allah'a ve onun gösterdiği yolun onu saadete ulaştıracağına imanı olmayan bir kimsede, ahlaki fazilet bulunmayacağı pek tabii ve mantıkidir. Çünkü ona göre bu âlem mekanik kanunların, diyalektik çatışmaların ve bir takım maddi kuvvetlerin etkisi ile vukua gelmiş olup yine aynı kanunlar ile idare olunmaktadır. Kudret ve azameti bütün kainatı ihata eden Allah'a, peyğamberlik ve peyğamberlere, ahirete (bir hesap gününe) inanmayan bir adam, bütün gayret ve çalışmasını maddi ve muvakkat zevkleri elde etmek için harcayacaktır. Yalnız nefsinin keyfine tapacak ve onun doğrultusunda hareket edecektir. Peygamber'e iman etmediği için de deney ve gözlemlerle elde edilmesi mümkün olmayan insanın istikbali ve saadeti ile ilgili pek değerli bilgilerden mahrum kalacaktır.

Yalnız göze güvenen şu kör akılcıya bak
Başını kuma sokmuş deve kuşundan ahmak (45)

Dünyada dinsiz tanınmış bazı kimselerin ahlâklı olmaları -

44. Diyanet Dergisi, C. 16, Sayı, 6. s. 329, Kasım-Aralık, 1972.
45. N. Fazıl Kısakürek, Çile, s. 365, İstanbul, 1977.

eğer hakikaten varsa - öteden beri almış oldukları aile terbiyesinin ve bulundukları sosyal çevrenin üzerlerinde bıraktığı tesirin tabii bir neticesidir. Veya başka sebepten dolayı öyle görünmek mecburiyetinde kalmışlardır. Çünkü insan, Allah'a iman ve O'nun dinine inanmaktan ayrıldığı dakika, kalb, insani meziyet ve değerlerin her türlüsünden soyulur. Fazilet binası yıkılır. Vazifeye bağlılık, iffet sevgi, insan kardeşliği, adalet, yardımlaşma, insaf, şefket ve merhamet gibi yüce duygular namına kalbinde ve ruhunda ne varsa hepsi birer birer çekilir. Kalb ve vicdan sahası bomboş kalır. Binaenaleyh bu gibi kimselerde ne fazilet ve ahlak kalmıştır, ne de vicdan... Dinsizde bunlar bulunabilir diyenlerin sözlerinin hiç bir kıymeti yoktur. 12 Eylül 1980'den önce İstanbul'da annesini ve kardeşini, Urfa'da annesini öldürenler bunun güzel bir örneğidir.

Dinsizler Allah'a ve hesap gününe inanmadıkları için Allah'ın emir ve yasaklarını kabul etmezler. Hareketlerini kısıtlayan her düşünceye karşı çıkarlar. Hatta bunlarla alay ederler. Çıkarlarının işaret ettiği ve gerektirdiği yolu izlerler. Başkalarının mahvolması pahasına da olsa menfaatlerini sağlamağa çalışırlar (46). Eğer kaba kuvvet hareketlerine engel olmuyorsa hiç bir kayıt kabul etmedikleri ve çekinecek bir şey bulunmadığına inanmaları sebebiyle, ellerine geçen her imkan ve fırsatı nefsani ve şeytani zevklerini yerine getirmek ve çıkarlarını sağlamak için kullanırlar. «Nasıl olsa günün birinde öleceğim, yok olup gideceğim, Şu kısa hayat süresi içinde ne kadar bulup çalar eğlenirsem, benim için kârdır.» diyerek her ahlâksızlık ve kötülüklerin içerisine dalabilirler. Vahşi ve yırtıcı hayvanlar gibidirler. İnsanlara saldırmalarına engel olmak için, onlara öğüt vererek delilleriyle Allah'a ve Ahiret gününe inanmalarına sebebiyet vermek gerekir.

Cemiyetlerde işlenen suçların başlıca sebebi imansızlık veya iman zayıflığıdır. İster cinayet, ister ırza geçme, soygun, sövme, hakaret, ister vazifeleri sui-istimal olsun hangisi olursa olsun müsavidir. Bazı gazetelerin verdiği rakamlara göre İngiltere'de on saniyede bir suç işleniyormuş. Diğer bir düşündürücü nokta, suça iten sebebin ekonomik sıkıntı olarak gösterilmesidir. İktisadi sıkıntıların sefalete ve hırsızlığa teşvik ettiği gerçeği akıldan uzak tutulamaz Peygamberimiz «Fakirlik neredeyse küfr olayazdı.»

---

46. Bkz. Dr. M. Kenan Çığmen, İnançlar, s. 566 vd. Şark Matb. 1971.

(47). Diyerek bu gerçeğe işaret buyurmuştur. Fakat suç işlemenin temel sebebi, Allah'a ahirete imanları ve dini yüksek değerlere bağlılığı olmayan hayatın kıymetini idrak etmeyen gençlerin hissiyatlarının, şehvet ve nefsaniyetlerinin ellerinde oyuncak olmalarıdır. Amerika ve Avrupada refah ve zenginlik seviyeleri yüksek olduğu halde imansızlık sebebiyle anarşinin içine düşenler çok olmuştur.

Anarşinin temel sebebi de, manevi tatminsizlik ve bunun neticesinde meydana gelen, ruhi buhrandır. Anarşi ruh ve gönüllerde bir iman boşluğu ve dünya hayatıyla inançsızlık arasında sağlam bir denge kuramayışın doğurduğ bunalımın neticesidir. Hapishanede yatan anarşistlerin %90 dan fazlasını imansız ve imanı zayıf olanlar teşkil etmektedir.

Millet fertlerimizi birbirine bağlayan bağlar koparsa, dinsizler ve beynelmilel komunizm içtimai hayatımıza zarar verecektir. Anarşi, inançlardaki zayıflama, ruhlarda meydana gelen boşluğun eseri olarak meydana çıkmaktadır. Bu mizaç ve karakterdeki insanları kullanmak beynelmilel komunizm için masrafsız bir sermayeden başka bir şey değildir. Karnı doyduğu halde ruhu doyurulamamış insanlar bu boşluğu komunizmin tezgâhladığı anarşik hareketlerle doldurmağa çalışıyorlar. Toplumda devamlı değişiklik görme arzusu, anarşiyi besleyen ve devam ettiren ayrı bir kaynak vazifesi görüyor. Komunizmin tezgâhladığı bu şiddet hareketlerini çıkaranlar, anarşiden en uzak durması gereken çevrelerden çıkmışlardır. Anarşist ve marksist fikir adamlarının büyük çoğunluğu hali vakti yerinde kimseler ve zengin aile çocuklarıdır.

Anarşistler içine kapanık ve kompleks sahibidirler. Hatta içlerinde zenginlikten bunalıp kominizmi seçenler vardır. Avrupada vaktiyle Bürüksel Üniversitesi talebeleri yayınladıkları bir bildiride «Biz açlıktan değil, sıkıntıdan ölmek tehlikesi olan bir toplumda yaşamak istemiyoruz.» (48) diyorlardı. Bu aynı gerçek Türkiye bakımından da geçerlidir. Sayın Cumhurbaşkanımız Kenan EVREN yaptığı bir konuşmada «Anarşinin iktisadi sebeplerle izah edilemeyeceğini ve anarşi çıkaranların içinde zengin çocuklarının çoğunlukta bulunduklarını» (49), ifade etmiştir.

47. Süyûtî, Camiu's-Sagîr, C. 2, s. 89, Mısır Matbaat'ü Mustafa'l-Babî el-Halebî.
48. Prof. Sebahattin Zaim, Prof. Dr. Servet Armağan, Cemal Kutay ve Safa Mürsel'in bir açık oturumdaki konuşmaları: Anarşi, s. 26, İst. 1980.

Din ve İman, insanları Allah'a ve birbirlerine sevgi ile bağlayan yegane müşterek üstün bir şuur kaynağı ve hayat sistemidir. İnsanların birbirlerini sevip canlarına, namuslarına ve mallarına saygılı olmayı sağlayan onların gönüllerini sevgiyle samimi olarak birbirlerine bağlayan din ve imandan başka bir şey varmıdır? Nitekim Kur'an-ı Keri'mde bu husus dile getirilmiştir: «Allah onların gönüllerini (iman sayesinde) sevgi ile birbirlerine bağlayıp birleştirdi. Sen yeryüzünde bulunan her şeyi toptan harcamış olsan yine onların gönüllerini böyle birleştiremezsin. Fakat Allah (imanile) onların aralarını bulup kaynaştırdı. O yegane galib-i mutlak ve hüküm ve hikmet sahibidir.» (50) İnsanları birbirlerine ip, zincir ve silah gibi maddi nesneler ile zorla bağlamak onların var oluş felsefesine, yaratılış ve hürriyetlerine aykırıdır.

1981 de bazı gazetelerde hapishanelerdeki teröristleri ıslah için 90 bin Tl. maaşla psikiyatrist, aranıyor, diye bir ilan okumuştum hemen şunu söyliyelim ki doktorların özellikle psikiatristlerin de kuvvetli bir imana sahip olmaları lazımdır. Alman filozofu Lipss'in de dediği gibi nefsî ve ruhî ıztırabı gidermek için psikiatrist akıl yoluyla ve delileriyle samimi olarak Allah'a inanmalı ve inandırmalıdır. (51). Çünkü ıztırap, şek ve şüpheden doğar, kalbi ve ruhu parçalar. Ya üzüntüye veya bunalıma sevkeder. Bunların arkasından da anarşi gelir. Acaba bu anarşistlere delilleriyle Allah'a ve ahirete iman telkininden daha fazla tesir edecek başka bir ilaç var mıdır? Peygamberimiz de bu hususta şöyle demektedir: «Allah Teâla, hikmeti ile ferahlik bir hoşnut olmayı kanaat ve sağlam imana bağlamıştır. Keder ve üzünıüyü şek (şüphe), inkar ve kanaatsizliğe bağlamıştır.» (52).

Einstein, bir çağdaşının haklı olarak şöyle söylediğini naklediyor: «En ciddi bilginler, içlerinde derinden derine bir dinsel duygu taşıyanlardır.»

Milletlerin ve insanların ekonomik ve fiziksel güçlerle birbirlerini bombardıman etmelerin kurtarmak için bir çare varsa, o da onların içten Allah'a, Onun saadet ve iyilik yoluna iman etmeleri ile bulunacaktır. Makalemi Milli Şairimiz Mehmet AKİF'in Şu be-

---

49. Aynı eser, a. yer.
50. el-Enfâl, 63.
51. Diyanet Dergisi, C. 17, s. 62 Sayı 1, Ocak-Şubat, 1978.
52. Aynı eser, a. yer.

yitleri ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'in iki hadisiyle bitiriyorum.

Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havf-ı yezdanın
Ne irfanın kalır te'siri kat'iyyen, ne vicdanın
Hayat artık behimîdir... Hayır ondan da alçaktır
Ya hayvan bağlıdır fıtratle, insan hürr-i mutlaktır. (53)

Hadîsler: «Sizden biriniz, kendisi için istediği iyilik ve nimetleri diğer kardeşleri için istemedikçe tam anlamiyle iman etmiş olmaz.» (54).

«Müslüman, elinden ve dilinden diğer müslümanların güvencede olduğu kimsedir.» (55).

53. Mehmet Akif Ersoy, Safahat, s. 307, İst. 1958.
54. Buhârî, Sahîh, C. 1, s. 9, Dar'üt-Tıbâatı'l-Âmire, 1315.
55. Aynı esr. C. 1, s. 8.